

Кімге: Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігіне

Автордың аты-жөні мен лауазымы: Алмағанбетов Дастан Дауренұлы. Қызылорда облысының экономика және қаржы басқармасының бас маманы

Орындаған күні: 08.11.2024 жыл

Аналитикалық жазба

Тақырыбы: Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру мәселелері

Кілт сөздер: халық, бағалы қағаздар, жинақ портфелі, инфляция, инвестициялық кіріс, Қаржы нарығы, қаржы құралдары.

Кіріспе бөлім: Қаржылық білім беруді дамыту және халықтың қаржылық сауаттылық деңгейін арттыру мәселесі қазіргі қоғам үшін өзекті және күрделі болып табылады. Бұл тұрғыда "қаржылық сауаттылық" анықтамасы нені білдіретінін анықтау маңызды. Ұлыбританияда "қаржылық сауаттылық" терминінің орнына "қаржылық қабілеттілік", "қаржылық әлеует" терминдері қолданылады. Германияда - "қаржылық түсінік", "қаржылық құзыреттілік", "қаржылық жауапкершілік". Еуропалық комиссия қаржылық сауаттылықты тұтынушылар мен кәсіпкерлердің саналы қаржылық шешімдер қабылдау мақсатында бөлшек қаржы өнімдерін түсіну қабілеті ретінде анықтайды. Осы Тұжырымдама контекстінде қаржылық сауаттылық жеке және/немесе отбасылық бюджетті басқару бойынша дұрыс және салмақты шешімдер қабылдауға көмектесетін және әл-ауқаттың жақсаруына және өмір сүру сапасының жақсаруына әкелетін қаржы саласындағы көзқарастарды, білімді, дағдыларды, сондай-ақ азаматтардың Қаржы нарығы туралы хабардар болу деңгейін және қаржылық білімді сауатты түсіндіре білу қабілетін білдіреді. Бұл ретте қаржылық Білім ерекше мәнге ие болады, оның ішінде тұтынушылардың құқықтарын қорғаудың және қаржылық тұрақтылық пен жалпы қоғамдық әл-ауқатты қолдау мақсатында қаржылық қызметтерге қол жеткізуді қамтамасыз етудің қосымша элементі ретінде. Бұл ретте қаржылық сауаттылық саласындағы көшбасшы елдердің әлемдік жетекші тәжірибесіне сүйене отырып, мақсатты аудиториялардың ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеру қажет, олардың ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады. Балалар ең маңызды мақсатты аудиториялардың бірі болып табылады, өйткені қаржылық сауатты балалар болашақта қаржылық сауатты ересектерге айналады. Ерте жастан бастап бюджетті жоспарлау және үнемдеу дағдыларын қалыптастыру қажет. Жастарға қаржылық сауаттылық қаржылық жоспарлау, несиелік ресурстарды тарту және тиімді басқару арқылы білім беру ақысын төлеуге немесе тұрғын үй мәселесін шешуге

көмектеседі. Ересек тұрғындарға қаржылық сауаттылық жеке қаржыны басқару, жинақтау – тұтыну арақатынасын оңтайландыру, тәуекелдерді бағалау және жинақтарды инвестициялау, әртүрлі қаржылық өнімдер мен қызметтерді пайдалану және зейнетақымен қамсыздандыруды жоспарлау кезінде ақылға қонымды шешімдер қабылдау үшін қажет. Қаржылық сауаттылықтың төмен деңгейінің негізгі салдарының бірі халықтың борыштық жүктемесінің өсуі, экономикалық өсу қарқынының төмендеуі және жалпы халықтың қаржы жүйесіне деген сенімінің төмендеуі болуы мүмкін, бұл сәйкесінше әлеуметтік шиеленістің өсуіне әкелуі мүмкін. Осыған байланысты халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру мәселелерін мемлекеттік деңгейде шешу керек. Халықаралық зерттеулерге, атап айтқанда экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына (бұдан әрі – ЭЫДҰ) сәйкес қаржылық сауаттылық деңгейін арттыру экономикалық, әлеуметтік және қаржылық қызметтерге қол жеткізуді қамтамасыз етудің маңызды құралы және болашақта дағдарыстардың алдын алуға бағытталған қаржы реформасының маңызды құрамдас бөлігі болды. Тұтастай алғанда, көптеген елдерде қаржылық сауаттылықтың төмен деңгейімен және көптеген әлеуметтік топтарда білімнің, құзыреттіліктің болмауымен байланысты шамамен бірдей проблемалар бар. Сондықтан, сондай-ақ Қазақстан Республикасы экономикасын дамытудың стратегиялық бағыттарын назарға ала отырып, халықтың қаржылық сауаттылығы қаржы жүйесін және мемлекеттің қаржылық және әлеуметтік тұрақтылығын дамытудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Бұдан басқа, халықтың қаржылық сауаттылығының жоғары деңгейі азаматтардың өмір сүру деңгейін арттыруға, ел экономикасына жеке инвесторлар қаражатының түсуіне, қаржы нарықтарындағы бәсекелестікті дамытуға, қаржылық тұрақтылықты нығайтуға және қоғамдық әл-ауқатты арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, қажетті қаржылық әлеуетті, қаржы қызметтері мен өнімдерінің сапасын экономика мен халықтың өсіп келе жатқан қажеттіліктеріне пропорционалды түрде қалыптастыруға қабілетті қаржы нарығының дамуын қамтамасыз ету өте маңызды. Дүниежүзілік Банктің деректері бойынша банктік немесе электрондық шоттарға қол жеткізу және оларды Қазақстан Республикасында белсенді пайдалану көрсеткіші шамамен 59%–. құрайды (орташа әлемдік көрсеткіш-69%). Бұл ретте халықтың 53,9% – ы қолма-қол ақшасыз тәсілмен төлемдерді жүзеге асырады және алады (орташа әлемдік көрсеткіш-52%). Төлем карточкасын жалақыны және басқа төлемдерді алу үшін 42%, орташа әлемдік көрсеткіш 30% пайдаланады. Қаржылық қызметтерді пайдалану деңгейі, оның ішінде бөлшек инвесторлардың шоттарының санымен сипатталады, ол қазіргі уақытта 122,32 мыңды құрайды. Осылайша, Қазақстан Негізгі көрсеткіштер бойынша қаржы нарығының даму деңгейі орташа әлемдік деңгейден біршама жоғары және бұл ретте одан әрі өсудің үлкен әлеуетіне ие. Сондықтан қаржы нарығының дамуы ел

халқының қаржылық сауаттылығының өсуімен үйлесімді және қолдау табуы өте маңызды. 2020-2024 жылдарға арналған қаржылық сауаттылықты арттыру тұжырымдамасы (бұдан әрі-тұжырымдама) 2020-2024 жылдар кезеңінде Қазақстан Республикасы халқының қаржылық сауаттылығын жоспарлы түрде арттыру үшін пайдаланылатын басымдықтарды, мақсаттар мен міндеттерді, халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру саласындағы мақсаттарға тиімді қол жеткізу және міндеттерді шешу тәсілдерін, нысаналы аудиторияларды, тақырыптық бағытталған және құралдарды айқындайды Тұжырымдама "Қазақстан Республикасының Мемлекеттік басқару жүйесін одан әрі жетілдіру туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 11 қарашадағы №203 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі (бұдан әрі – Агенттік) туралы Ереженің 14-тармағының 4) тармақшасына сәйкес әзірленді, оның шеңберінде Қаржылық сауаттылық деңгейін арттыру қаржы сауаттылығының деңгейін арттыру қаржы агенттіктің міндеттері. Тұжырымдама 2016-2018 жылдарға арналған қаржылық сауаттылықты арттыру бағдарламасының нәтижелері, ЭЫДҰ ұсынымдары, оның ішінде 2018 жылы ЭЫДҰ әзірлеген Қазақстан Республикасында қаржылық сауаттылықты арттырудың ұлттық стратегиясын әзірлеу және іске асыру жөніндегі Қазақстан Республикасы үшін іс-шаралар жоспары, қаржылық қолжетімділік үшін Альянстың ұсынымдары негізінде әзірленді және Ресей, Финляндия, Германия, Ұлыбритания тәжірибесіне негізделген, Индонезия, сондай-ақ халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру стратегияларын (немесе өзге де бағдарламалық құжаттарды) іске асыратын бірқатар басқа елдер. Бастапқы статистикалық деректер ретінде Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2016 жылғы 30 қыркүйектегі №244 қаулысымен мақұлданған 2016-2018 жылдарға арналған қаржылық сауаттылықты арттыру Бағдарламасын және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі (бұдан әрі – Ұлттық Банк) 2018 жылы жүргізген қаржылық сауаттылық деңгейін әлеуметтанулық зерттеудің нәтижелері қабылданды. Тұжырымдама Мемлекет басшысының 2020 жылғы 26 ақпандағы "халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру жөніндегі бағдарламаны әзірлеу және халық арасында кең ауқымды түсіндіру жұмыстарын жүргізу" хаттамасының 1.1.3-тармағы шеңберінде, сондай-ақ Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарына сәйкес берілген тапсырмаларын орындау үшін әзірленді.

Қазақстан Республикасындағы қаржылық сауаттылықтың қазіргі жағдайы мынадай факторлармен сипатталады:

- нарықта жаңа, күрделі және бұрын пайдаланылмаған қаржы өнімдерінің пайда болуы; осы өнімдермен жұмыс істеу бойынша халықтың құзыреттерінің жеткіліксіз деңгейі;

- жеке қаржылық шешімдер қабылдау кезінде азаматтардың жауапкершілік деңгейінің жеткіліксіздігі;
- қаржылық сауаттылықты арттыру мүмкіндіктері туралы азаматтардың хабардар болуының жеткіліксіз деңгейі;
- қаржы ұйымдарының түсіндіру жұмыстарына қызығушылығының төмендігі.

Қаржылық сауаттылық дегеніміз – бұл бағалы қағаздар нарығының, валюта нарығының барлық қыр-сыры немесе экономиканың күрделі процестері жөнінде бір сәттік, өткінші білім емес. Қаржылық сауаттылық – бұл ең алдымен, өзіңнің меншікті қаржыңа дұрыс иелік ете білу.

Қаржылық сауаттылық азаматтардың әл-ауқатын және өмір сүру сапасын жақсартуға мүмкіндік беріп, тұтынушыларға арналған ақпаратқа қолжетімділік аясын кеңейтеді, сондай-ақ халықтың қаржылық көрсетілетін қызметтермен барынша қамтылуын және оған қолжетімділігін қамтамасыз етеді.

Негізгі бөлім Қазіргі әлемде, онлайн-сервистердің дамуымен қаржылық өнімдер мен қызметтер барған сайын қолжетімді бола бастаған кезде, тұтынушыларға оларды бағдарлауға, салмақты шешімдер қабылдауға және жаңа технологияларды енгізумен белсенділігі де күрт өскен алаяқтардың айла-амалдарына тап болмауға көмектесу қажет. Жоғарыда айтылғандар, әсіресе, аға буын сияқты халықтың ең аз ақпараттандырылған санаттарына қатысты. Бірақ жастар

үшін бұл мәселе де өзекті. Сонымен қатар, қаржылық жағынан жетілген мінез – құлық тек білім ғана емес, сонымен қатар жас кезінен бастап адам өмірінде бірнеше рет бекітілген дұрыс әдеттер мәселесі болып табылады. Бұл мәселені толығырақ қарастырайық.

Қаржылық сауаттылық жас ұрпаққа қаржы өнімдерін тұтыну кезінде проблемалардың туындау ықтималдығын азайтуға, өзінің болашақ зейнетақымен қамсыздандыру мәселелеріне жауапкершілікпен қарауға, экономикалық процестерді түсінуге және өз елінің экономикалық өміріне қатысуға мүмкіндік береді..

Жалпы, қаржылық сауаттылық халықтың экономикалық белсенділігін және қоғамдық әл-ауқатын арттыруға ықпал етеді, қаржылық қызметтерді тұтынушылардың қорғалуын қамтамасыз етеді, елдің қаржы секторын одан әрі дамытуға итермелейді.

Қаржылық сауатты адам қандай білім мен дағдыларға ие болуы керек? Қаржылық білім тәуекелдер мен кірістер, пайыздық мөлшерлемелер, инфляция, қолма-қол және қолма-қол ақшасыз төлемдер арасындағы айырмашылық, ипотека, қаржы нарығының жұмыс істеу принциптері, қаржы институттарының табиғаты мен функциялары, қаржы құралдары туралы негізгі түсінік, сондай-ақ құқықтық және салықтық сауаттылық негіздерін түсіну болып табылады. Қаржылық дағдылар тұтынушының қаржылық қызметтер шартын оқып, оның шарттарын түсіну, біртекті қызметтерді салыстыру және ең қолайлы қызметтерді табу, болашақ шығындарды есептеу және тәуекелдерді қалай азайтуға болатындығын түсіну қабілетін сипаттайды. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, қаржылық сауатты азамат келесі қасиеттерге ие болуы керек:

1) өз бюджетін басқара білу, кірістер мен шығыстарды жоспарлай білу;

2) ұзақ мерзімді жинақ пен қаржылық "қауіпсіздік жастығын" қалыптастыру;

3) негізгі экономикалық жаңалықтардан хабардар болу және қажетті қаржылық ақпаратты пайдалана білу;

4) қаржылық қызметтер мен өнімдерді ұтымды таңдау;

5) кредиттеуге байланысты мәселелерге жауапкершілікпен қарау;

6) қаржылық қызметтерді тұтынушы ретінде өзінің заңды құқықтарын білу және қорғай білу;

7) алаяқтық белгілерін тани білу;

8) қаржылық тәуекелдерді білу және дұрыс бағалау;

9) қаржы өнімдері мен инвестициялық құралдардың ерекшеліктерін білу, өзіне неғұрлым қолайлы түрлерін таңдай білу;

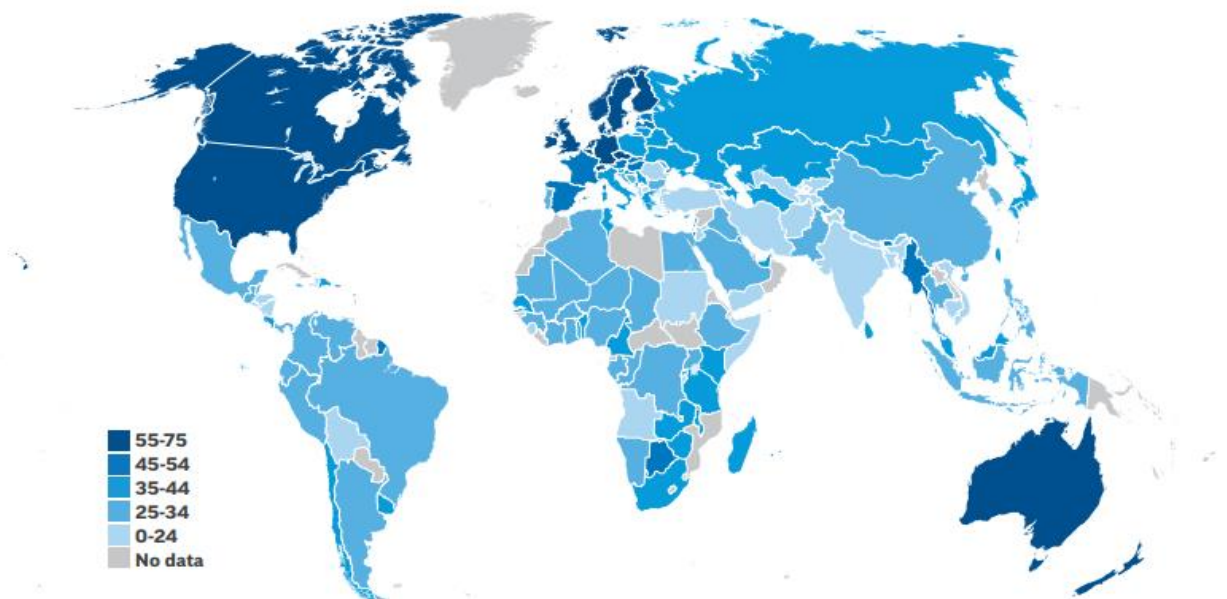
Қазақстанда қаржылық сауаттылықты арттыру жөніндегі заңнамалық база жыл санап өсуде. Ұлттық Банк пен Қаржы министрлігі қаржылық білім беруді дамытуға, оның сапасын және қолжетімділігін арттыруға бағытталған нормативтік құқықтық актілерді қабылдады.

Халықаралық тәжірибе: Standard & Poor ' s рейтингтік агенттігі адамдардың қаржылық сауаттылық деңгейін білу үшін кең ауқымды зерттеу жүргізді. бұл рейтингте Қазақстан 40% құрады Gallup World Poll сауалнамасы зерттеу базасына енгізілді. Бұл зерттеуге 2014 жылы 15 жастан асқан 140-тан астам елде кездейсоқ таңдалған 150 000-нан астам адам қатысты. Сұрақтар қаржылық шешімдер қабылдау үшін пайдаланылған 4 негізгі тармаққа қатысты болды: пайыздық мөлшерлемелер, күрделі пайыздарды есептеу, инфляция және тәуекелдерді әртараптандыру. Егер респондент төрт блоктың кем дегенде үшеуіне қатысты бөліктерде дұрыс жауап берсе, ол қаржылық сауатты санатқа жатқызылды.

Зерттеу нәтижелері бойынша әлемдегі үш адамның біреуі ғана қаржылық сауатты екендігі белгілі болды. Яғни, әлемде шамамен 3,5 миллиард адам (олардың көпшілігі дамушы елдерде тұрады), негізгі қаржылық ұғымдар туралы білімі жоқ. Қаржылық сауаттылық бойынша ең көп баллды Скандинавия елдері жинады: Норвегия, Швеция және Дания (бірінші орын және қаржылық сауатты халықтың 71%). Әрі қарай Израиль мен Канада (екінші және 68 %) және Ұлыбритания (үшінші және 67%) болды. Сондай-ақ Нидерланды мен Германияда (66 %), Австралияда (64 %), Финляндияда (63 %), Жаңа Зеландияда (61 %), Сингапурда (59 %), Чехияда (58 %), АҚШ пен Швейцарияда (57%) жоғары көрсеткіштер алынды. Экономикалық дамыған елдер үшін орташа көрсеткіш 55 % құрады . Аталған елдер қаржылық жағынан ең сауатты болып табылады.

Оңтүстік Азиядағы қаржылық сауатты тұрғындардың ең аз саны. Онда сауалнама сұрақтарына халықтың төрттен бір бөлігі немесе тіпті аз бөлігі ғана жауап бере алды. Соңғы орында Йемен (13 %), одан жоғары Ауғанстан мен Ангола (әрқайсысы 14%) болды. Бұл елдер қаржылық жағынан сауатсыз болып шықты.

ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫҢ ЖАХАНДЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРІ (ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫ ЕРЕСЕКТЕРДІҢ % - Ы)

Қаржылық сауаттылық деңгейі ең жоғары елдер-Австралия, Канада, Дания, Финляндия, Германия, Израиль, Нидерланды, Норвегия, Швеция және Біріккен Корольдік, онда ересектердің шамамен 65 пайызы немесе одан да көп бөлігі қаржылық жағынан қамтамасыз етілген сауатты. Спектрдің екінші жағында оңтүстік Азияда келесі елдер орналасқан қаржылық сауаттылықтың ең төменгі көрсеткіштерінің кейбірі, мұнда ересектердің төрттен бір бөлігі ғана немесе аз қаржылық сауатты.

Ұлттық ауқымда қаржылық сауаттылық мәселелеріне назар аударатын елдердің ішінде АҚШ-ты қауіпсіз атауға болады. Бүгінгі таңда ұлттық стратегияның үшінші толқыны жұмыс істейді және мемлекеттен басқа, жеке коммерциялық емес ұйымдар да, құқық қорғау топтары да процеске қатысады, олардың негізгі мақсаты азаматтардың хабардарлық деңгейін арттыру болып табылады. Қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау шеңберінде арнайы бюро, сондай-ақ мерзімді биржалық сауда комиссиясының жанынан клиенттерді қорғау қоры құрылды. Бағдарламаның үлкен плюс-бұл қарапайым азаматтардың ғана емес, сонымен қатар шағын бизнес иелерінің де мүдделері мен білім деңгейін ескере отырып, мектеп оқушыларынан қарт адамдарға дейін қамту.

Қорытынды: Қазақстанда қаржылық сауаттылық деңгейін арттыру бойынша маңызды жұмыстар жүргізілуде, бірақ бұл бағытта одан да көп күш-жігер қажет. Халықтың әр топтары үшін қол жетімді, тиімді қаржылық білім беру бағдарламаларын кеңейту қажет. Сонымен қатар, қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарының да сенімді және ашық болуы маңызды.

1

Қаржылық сауаттылықты арттыру

Барлық деңгейдегі білім беру жүйесіне енгізу

2

Мемлекеттік қолдау

Тиісті заңнаманы жетілдіру және әрекет ету
механизмдерін күшейту

3

Қаржы ұйымдарының рөлі

Қаржылық білім беруді ұйымдастыруға қатысу

Халықтың нақты мәселелерін шешуге және қаржылық қызметтерді тұтынушылардың ақпараттық және құқықтық қауіпсіздігін құруға бағыттау. Қаржылық сауаттылықты арттыру тәсілі азаматтардың практикалық мәселелерін кешенді зерттеуді ескере отырып, халықтың әртүрлі әлеуметтік топтары үшін: жұмысқа алғаш кірісетін, жұмыссыздар, жастар, оқушылар, зейнеткерлер, күрделі қаржылық проблемаларға тап болған азаматтар, өз ісін бастаған жеке кәсіпкерлер үшін ерекшеліктерді (табыс, бюджет, қаржылық қызметтердің қолжетімділігі) ескеру қажет.

Мақсатқа жету үшін келесі негізгі міндеттерді шешуге бағытталған шаралар кешенін әзірлеу және іске асыру қажет:

1. Қаржылық білім беру мен халықты ақпараттандырудың қамтылуы мен сапасын арттыру, сондай-ақ қазіргі заманғы қаржылық технологиялардың дамуын ескере отырып, білім беру қоғамдастығының қажетті институционалдық базасы мен әдістемелік ресурстарын қамтамасыз ету;

2. Оқушыларды, студенттер мен ересектерді ресми және бейресми оқытудың институттары мен арналарын, сондай-ақ қаржы өнімдері мен қызметтерін, оның ішінде цифрлық форматта тұтынушылардың құқықтарын қорғау жөніндегі ақпараттық материалдардың кең спектрін пайдалана отырып, қаржылық сауаттылықты арттырудың оқыту бағдарламалары мен құралдарын әзірлеу және іске қосу;

3. Қаржылық сауаттылық және қаржы өнімдері мен қызметтерін тұтынушылардың құқықтарын қорғау саласында тиімді және қолжетімді ақпараттық ресурстар (оның ішінде Цифрлық) жүйесін құру;

4. Қадрлардың біліктілігін арттыруды, қаржы нарықтарына қатысушылардың ақпаратты ашып және қолжетімді ұсына отырып, істердің жай-күйін жақсартуды қоса алғанда, қаржы өнімдері мен қызметтерін тұтынушылардың құқықтарын қорғау саласындағы қаржы ұйымдарының әлеуетін нығайтуды қамтамасыз ету;

5. Конкурстық негізде қаржылық сауаттылықты арттыруға, қаржылық ағартуды дамытуға және қаржы өнімдері мен қызметтерін тұтынушылардың құқықтарын қорғауды арттыруға бағытталған халықтың барлық топтарының кең ауқымды бастамаларын қолдау жүйесін әзірлеу;

6. Тұтынушыларға қатысты қаржылық өнімдер мен қызметтерді жеткізушілердің әлеуметтік жауапты мінез-құлқын қалыптастыруды, қаржылық қызметтерді жылжыту мен ұсынудың ашық және бейтарап модельдерін құруды, келісім-шарт алдындағы жұмысты күшейтуді қамтамасыз ету;

7. Мақсатты аудиторияға байланысты қаржылық сауаттылықты арттыруға ықпал ететін ақпаратты ұсынудың неғұрлым оңтайлы/тиімді арналарын таңдау мақсатында қаржылық сауаттылықты арттыру жөніндегі іс-шаралардың тиімділігіне талдау жүргізу (жыл сайынғы негізде) және халықтың қаржылық сауаттылық деңгейін бағалау.

8. Мектептердің, колледждер мен университеттердің оқу жоспарларына қаржылық сауаттылық бойынша міндетті курсты, "Қаржылық сауаттылық" міндетті пәнін енгізу, әртүрлі жас топтары мен білім деңгейлеріне бейімделген стандартталған оқу бағдарламалары мен оқу материалдарын әзірлеу және енгізу.

Қорытындылай келе, Ұлттық қор қаржысын пайдалану бойынша келесідей **SWOT** талдау жүргізуге болады:

Ұсыныстар: Осылайша, жоғарыда көрсетілген тармақтарды ескере отырып, халықтың қаржылық сауатын арттыру бойынша келесідей ұсыныстар ұсынылады:

1. Адамдар банктік қызметтерінен бөлек қор инвестициялары да бар екенін білуі үшін негізгі ақпаратты тарату қажет.
2. Қаржылық білім беру процесіне тұтынушылардың кең ауқымын тарту үшін семинарлар, дөңгелек үстелдер, көшпелі презентациялар брифингтерін, қаржылық сауаттылықты арттыру апталарын, белгілі бір мақсатты топтар үшін жеке қаржылық консультацияларды, сондай-ақ Қазақстан өңірлерінде қаржылық сауаттылық бойынша дәрістер циклін ұйымдастыруды қамтитын білім беру іс-шаралары кешені.
3. Осы міндетті шешу шеңберінде қаржы институттары мен түрлі арналарды, сондай-ақ қаржы өнімдері мен көрсетілетін қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау жөніндегі ақпараттық материалдардың, оның ішінде цифрлық форматтағы материалдардың кең спектрін пайдалану арқылы қаржылық сауаттылықты арттырудың оқыту бағдарламалары мен құралдарын әзірлеп, іске қосу қажет.

4. Білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде халықтың түрлі нысаналы топтарының қаржылық білімін арттыру қажет.

Белгіленген шаралар халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру жалпы мемлекеттік экономикалық және әлеуметтік саясатын арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған дереккөздер/әдебиеттер:

1. ҚР Ұлттық банкінің ресми интернет ресурсы - <https://nationalbank.kz/ru/international-reserve-and-asset/mezhdunarodnye-rezervy-i-aktivy-nacionalnogo-fonda-rk>
2. <https://www.forbes.ru/karera-i-svoy-biznes/370565-vygodnyy-vklad-kak-povyshayut-finansovuyu-gramotnost-v-raznyh-stranah>
3. https://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf
4. <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=8398>
5. «Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2000 жылғы 23 тамыздағы N 402 Жарлығы.
6. Қаржылық сауаттылықты арттырудың 2020 - 2024 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы:
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2000000338#z11>